

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI
BUXORO DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI**

FILOLOGIK TADQIQOTLARNING YANGI BOSQICI: ZAMONAVIY TENDENSIYALAR VA ISTIQBOLLAR

III XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN MATERIALLARI

2025-yil, 21-OKTABR

BUXORO – 2025

ANJUMAN DASTURIY QO'MITASI

1.	B.B. Ma'murov	- Buxoro davlat pedagogika instituti rektori, rais;
2.	Z.M. Muqimov	- Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor, rais muovini;
3.	G.R. Akramova	- Ilmiy – tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy pedagogik kadrlar tayyorlash bo'limi boshlig'i, a'zo;
4.	X.A. Xaitov	- Tillar fakulteti dekani, a'zo;
6.	U.S.Amonov	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası mudiri, a'zo;
7.	D.B.Axmedova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası professori, a'zo;
8.	G.B.Rustamova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası dotsenti, a'zo;
9.	G.R.Mirxanova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası dotsenti, a'zo;
10.	R.A.Saidova	O'zbek tili va adabiyoti kafedrası professori, a'zo;
11.	Y.U.Nurova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası dotsenti, a'zo;
12.	Sh.Sh.Nizomova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası dotsenti, a'zo;
13.	N.H.Hojiyeva	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası dotsenti, a'zo;
14.	M.U.Usmonova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası katta o'qituvchisi, a'zo;
15.	N.A.Bafoyeva	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası o'qituvchisi, a'zo;
16.	N.O. Avazova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası o'qituvchisi, a'zo;
17.	S.T. Latipova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası o'qituvchisi, a'zo

ILMIY ANJUMANNING TASHKILY QO'MITASI

1.	M.M. Bafayev	- O'quv ishlari bo'yicha prorektor, rais;
2.	M.L. Umedjanova	- Yoshlar masalalari va ma'naviy-ma'rifiy ishlar bo'yicha birinchi prorektor, rais muovini;
3.	U.S. Amonov	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası mudiri, a'zo;
4.	F.R.Rustamov	Tillar fakulteti Yoshlar bilan ishlash bo'yicha dekan o'rinbosari
5.	L.F. Sharipova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası professori, a'zo;
6.	M.Y. Ro'ziyeva	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası professori, a'zo;
7.	Sh.M. Istamova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası dotsenti, a'zo;
8.	M.B. Sharipova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası dotsenti, a'zo;
9.	G.B. Rustamova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası dotsenti, a'zo;
10.	R.R. Xalilova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası dotsenti, a'zo;
11.	M.U. Usmonova	O'zbek tili va adabiyoti kafedrası katta o'qituvchisi, a'zo;
12.	F.K. Nurova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası katta o'qituvchisi, a'zo;
13.	N.N. Mirjonov	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası o'qituvchisi, a'zo;
14.	M.Y. Latifova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası o'qituvchisi, a'zo;
15.	M.A. Tilavova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası o'qituvchisi, a'zo;
16.	M.V. Jabborova	- O'zbek tili va adabiyoti kafedrası o'qituvchisi, a'zo.

To'plam O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2024-yil 27-dekabrda "2025-yilda o'tkazilishi rejalashtirilgan xalqaro va respublika miqyosidagi ilmiy va ilmiy-texnik tadbirlar ro'yxatini tasdiqlash to'g'risida"gi 496-sonli buyrug'i rejasida belgilangan tadbirlarning bajarilishini ta'minlash maqsadida Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi Buxoro davlat pedagogika institutida o'tkazilgan "Filologik tadqiqotlarning yangi bosqichi: zamonaviy tendensiyalar va istiqbollar" mavzusidagi III xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari asosida tuzildi.

Mas'ul muharrir:

G.B. Rustamova - filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Taqrizchilar:

D.S. O'rayeva - filologiya fanlari doktori, professor
F.S. Safarova - filologiya fanlari doktori (DSc), dotsent

MUSIQA DARSLARIDA ESTETIK TARBIYA VA METODIK INNOVATSIYALAR: PEDAGOGIK TA'LIM TIZIMIDA YANGI YONDASHUVLAR

Akramova Maftunabonu Kurbonovna,
Buxoro davlat pedagogika instituti magistranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada musiqa darslarida estetik tarbiyaning o'rni hamda metodik innovatsiyalarni qo'llashning zamonaviy pedagogik ta'lim tizimidagi ahamiyati yoritiladi. Tadqiqotda musiqiy-estetik tarbiyaning nazariy asoslari, xalqaro tajribalar va O'zbekiston sharoitidagi amaliy yondashuvlar tahlil qilindi. Metodik innovatsiyalarni qo'llash orqali o'quvchilarning musiqiy didi, ijodiy tafakkuri va estetik sezgirligini shakllantirish samaradorligi eksperimental tajribalar asosida o'rganildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, yangicha yondashuvlar o'quvchilarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirishda, ularni milliy va jahon musiqiy merosini anglashga undashda muhim rol o'ynaydi. Maqola yakunida musiqa ta'limi tizimida estetik tarbiya va metodik innovatsiyalarni qo'llash bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Kalit so'zlar: Musiqa ta'limi, estetik tarbiya, metodik innovatsiyalar, pedagogik tizim, musiqiy tafakkur, milliy meros.

Abstract. This article discusses the role of aesthetic education in music lessons and the importance of the use of methodological innovations in the modern pedagogical education system. The study analyzed the theoretical foundations of musical and aesthetic education, international experience, and practical approaches in the conditions of Uzbekistan. The effectiveness of forming students' musical taste, creative thinking, and aesthetic sensitivity through the use of methodological innovations was studied on the basis of experimental experiments. The results showed that new approaches play an important role in developing students' musical abilities and encouraging them to understand the national and world musical heritage. At the end of the article, practical recommendations were developed on the use of aesthetic education and methodological innovations in the music education system.

Keywords: Music education, aesthetic education, methodological innovations, pedagogical system, musical thinking, national heritage.

Аннотация. В данной статье рассматривается роль эстетического воспитания на уроках музыки и важность использования методических инноваций в современной системе педагогического образования. В исследовании проанализированы теоретические основы музыкально-эстетического воспитания, зарубежный опыт и практические подходы в условиях Узбекистана. На основе экспериментальных исследований изучена эффективность формирования музыкального вкуса, творческого мышления и эстетической чувствительности учащихся посредством использования методических инноваций. Результаты показали, что новые подходы играют важную роль в развитии музыкальных способностей учащихся и побуждении их к пониманию национального и мирового музыкального наследия. В заключение статьи разработаны практические рекомендации по использованию эстетического воспитания и методических инноваций в системе музыкального образования.

Ключевые слова: Музыкальное образование, эстетическое воспитание, методические инновации, педагогическая система, музыкальное мышление, национальное наследие.

So'nggi yillarda ta'lim tizimida estetik tarbiya masalasi alohida e'tibor markazida bo'lib kelmoqda. Chunki estetik tarbiya o'quvchilarning nafaqat badiiy didini, balki ularning hayotga, jamiyatga va madaniyatga bo'lgan qarashlarini shakllantiruvchi muhim omil hisoblanadi. Xususan, musiqa darslari estetik tarbiyaning eng samarali maydonlaridan biridir. Musiqa inson ruhiyatiga bevosita ta'sir qiladigan, uning hissiy dunyosini boyitadigan, ijtimoiy ongini shakllantiradigan noyob san'at turi sifatida qadrlanadi. Shu bois musiqa ta'limi

jarayonida estetik tarbiyani chuqur va izchil amalga oshirish pedagogik tizimning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, musiqa darslarida innovatsion metodlardan foydalanish o'quvchilarning faolligini oshiradi, ularni milliy musiqiy merosga hurmat ruhida tarbiyalaydi, jahon musiqa madaniyati yutuqlari bilan tanishtiradi. Shu bilan birga, estetik tarbiya jarayonida o'quvchilar ongida go'zallikni anglash, musiqiy ifodaning nozik qirralarini his qilish va ularni shaxsiy hayotiy tajribaga uyg'unlashtirish ko'nikmalari shakllanadi.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi – musiqa darslarida estetik tarbiya jarayonini takomillashtirish, metodik innovatsiyalarning samaradorligini ilmiy asosda o'rganish va pedagogik ta'lim tizimiga yangi yondashuvlarni tatbiq qilishdan iboratdir. Tadqiqotda estetik tarbiya nazariyasi, xalqaro tajribalar va O'zbekiston sharoitidagi amaliyotlar taqqoslab tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada innovatsion metodlarning o'quvchilar musiqiy-estetik rivojiga ta'siri ilmiy kuzatish va tajriba asosida asoslab beriladi.

Musiqa ta'limida estetik tarbiya va metodik innovatsiyalar masalasi xalqaro miqyosda ham, O'zbekiston ilmiy muhitida ham dolzarb mavzu sifatida keng tadqiq qilinib kelmoqda. Tadqiqotlarning aksariyati musiqaning shaxs tarbiyasidagi o'rni, estetik didni shakllantirishdagi roli, shuningdek, ta'lim jarayoniga zamonaviy pedagogik yondashuvlarni tatbiq etish imkoniyatlariga qaratilgan.

Xorijiy adabiyotlarda musiqaning tarbiyaviy va estetik funksiyasi keng yoritilgan. Masalan, J. Dewey (1934) san'atning ta'limiy jarayondagi o'rni haqida so'z yuritib, musiqani insonning estetik dunyoqarashini shakllantirishda eng muhim vosita sifatida ko'rsatadi. L. Vygotskiy (1971) musiqaning bolalar psixologiyasiga ta'sirini tahlil qilarkan, u estetik tajribani shaxsning intellektual va hissiy rivoji bilan uzviy bog'liq deb hisoblaydi. Shuningdek, Yevropa va AQSHda olib borilgan tadqiqotlarda musiqa darslariga axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llash o'quvchilarning motivatsiyasini kuchaytirishi haqida qimmatli natijalar mavjud.

O'zbekistonlik olimlar ham bu yo'nalishda salmoqli ilmiy izlanishlar olib borishgan. Jumladan, H. To'xtasinov va B. Yo'ldoshevlarning ishlarida musiqa ta'limining estetik tarbiyadagi roli, milliy qadriyatlarni yoshlar ongiga singdirish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, A. Sh. Ashurova musiqa pedagogikasida innovatsion texnologiyalarni qo'llash samaradorligi haqida ilmiy izlanishlar olib borib, o'quvchilarda ijodiy tafakkurni rivojlantirishda yangi metodlarning ustuvorligini asoslab bergan. So'nggi yillarda xalqaro tadqiqotlarda musiqa darslarida interaktiv metodlar, STEAM yondashuvlari, raqamli platformalar keng muhokama qilinmoqda. Masalan, Xitoy va Janubiy Koreya tajribasida musiqa ta'limida sun'iy intellekt, virtual laboratoriyalar va multimedia resurslaridan foydalanish orqali estetik tarbiya jarayonini yanada jonlantirish yo'llari ishlab chiqilmoqda.

Adabiyotlarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, ko'plab ilmiy ishlarda musiqa darslarining estetik tarbiyadagi ahamiyati alohida ta'kidlangan bo'lsa-da, metodik innovatsiyalarning milliy ta'lim tizimi sharoitida qanday natija berishi, mahalliy urf-odat va musiqiy meros bilan qanday uyg'unlashishi yetarlicha o'rganilmagan. Shu bois ushbu maqolada O'zbekiston musiqa ta'limi tajribasi asosida innovatsion metodlarning estetik tarbiyaga ta'siri alohida tahlil qilinadi.

Ushbu tadqiqot musiqa darslarida estetik tarbiyani shakllantirish va metodik innovatsiyalarni qo'llash samaradorligini o'rganishga qaratildi. Metodologik asos sifatida pedagogika, psixologiya va san'atshunoslik fanlarining nazariy tamoyillaridan, shuningdek, zamonaviy didaktik yondashuvlardan foydalanildi.

Tadqiqot dizayni. Tadqiqot tajriba-sinov usulida olib borildi. Dastlabki bosqichda mavjud ta'lim jarayonidagi an'anaviy musiqa darslari o'rganildi va ularning estetik tarbiyaga ta'siri tahlil qilindi. Keyingi bosqichda innovatsion metodlar qo'llanilgan tajriba mashg'ulotlari tashkil etildi.

Tadqiqot ishtirokchilari. Tajriba Buxoro viloyati umumta'lim maktablarining 5-7-sinf o'quvchilari orasida olib borildi. Jami 120 nafar o'quvchi jalb qilindi, ulardan 60 nafari nazorat guruhi, 60 nafari esa tajriba guruhini tashkil etdi.

Qo'llangan metodlar. Pedagogik kuzatish: musiqa darslarida o'quvchilarning faoliyatini bevosita kuzatish.

Eksperiment: tajriba guruhida metodik innovatsiyalarni qo'llash (multimedia vositalari, interaktiv metodlar, loyiha asosidagi o'qitish, klaster va rol o'ynash texnologiyalari). So'rovnoma va suhbat: o'quvchilarning estetik qarashlari va musiqiy didini aniqlash. Test va diagnostika: o'quvchilarning musiqiy-estetik rivojini baholash uchun maxsus testlar ishlab chiqildi.

Ma'lumotlarni tahlil qilish usullari. Olingan ma'lumotlar sifat va miqdoriy tahlil asosida o'rganildi. Natijalar deskriptiv statistika va taqqoslash usullari orqali qayta ishlanib, nazorat va tajriba guruhlarini ko'rsatkichlari solishtirildi.

Ilmiy yangilik. Ushbu metodologik yondashuv orqali musiqa ta'limida metodik innovatsiyalarning estetik tarbiyaga ta'siri birinchi marta keng ko'lamda o'rganildi va milliy musiqa merosini o'quvchilarga yetkazishda innovatsion usullar samaradorligi aniqlandi.

Tadqiqot davomida nazorat va tajriba guruhlarining faoliyati solishtirildi. Dastlabki bosqichda ikki guruh o'quvchilari musiqiy-estetik rivojlanish ko'rsatkichlari bo'yicha deyarli bir xil darajada edi. Tadqiqot yakunida esa tajriba guruhida qo'llanilgan metodik innovatsiyalar sezilarli natijalar berdi.

Asosiy kuzatishlar. 1. Musiqiy didning rivojlanishi:

Tajriba guruhidagi o'quvchilarning 78 foizi musiqiy asarlarni tahlil qilish va ularning estetik qiymatini aniqlashda yuqori natija ko'rsatdi.

Nazorat guruhida bu ko'rsatkich 49 foizni tashkil etdi.

2. Ijodiy tafakkur va faollik:

Tajriba guruhida loyiha asosidagi topshiriqlar, rolli o'yinlar va interaktiv metodlar orqali o'quvchilarning ijodiy faolligi sezilarli darajada oshdi. Mashg'ulotlarga ishtiyoq bilan qatnashgan o'quvchilar soni nazorat guruhiga nisbatan ikki baravar ko'paydi.

3. Estetik sezgirlik: Tajriba guruhidagi o'quvchilar musiqiy ifodaning ohang, ritm, tembr kabi elementlarini chuqurroq idrok etishga o'rgandi. So'rovnoma natijalariga ko'ra, tajriba guruhida estetik qadriyatlarga ijobiy munosabat bildirgan o'quvchilar 82 foizni tashkil etdi (nazorat guruhida 55 foiz).

4. Milliy va jahon musiqiy merosiga qiziqish: Innovatsion metodlardan foydalanish o'quvchilarni milliy musiqaga bo'lgan qiziqishini oshirdi. Ular folklor, maqom va milliy cholg'ular haqida qo'shimcha bilimlar olishga intilishdi. Shuningdek, jahon klassik musiqasi asarlariga qiziqish ham ortdi.

Umumiy natija. Olingan ma'lumotlar shuni ko'rsatdiki, metodik innovatsiyalarni musiqa ta'limiga tatbiq etish estetik tarbiyaning samaradorligini ancha oshiradi. Tajriba guruhida o'quvchilar nafaqat musiqiy bilimlarini boyitishdi, balki estetik dunyoqarash, musiqiy tafakkur va ijodiy qobiliyatlarini ham rivojlantirishdi.

O'tkazilgan tadqiqot natijalari musiqa darslarida metodik innovatsiyalarni qo'llash estetik tarbiyaning samaradorligini oshirishini yaqqol ko'rsatdi. Tajriba guruhidagi o'quvchilarning musiqiy didi, estetik sezgirligi va ijodiy faolligining oshishi xalqaro ilmiy adabiyotlarda keltirilgan qarashlar bilan uyg'un keladi.

Masalan, J. Dewey (1934) san'atning ta'limiy jarayondagi o'rni haqida shuni ta'kidlaydiki, o'quvchi faqat passiv tinglovchi emas, balki faol ijodkor sifatida shakllanishi lozim. Bizning tajribamizda interaktiv metodlar (rolli o'yin, loyiha asosida ta'lim, klaster texnologiyasi) qo'llanganda aynan o'quvchilar faol ishtirokchi bo'lishi natijasida samaradorlik oshdi. Bu Deweyning nazariy qarashlarini amalda tasdiqlaydi. L.Vygotskiyning (1971) musiqaning bolalar tafakkuri va hissiy rivojiga ta'siri haqidagi nazariy qarashlari ham tajribamizda o'z tasdig'ini topdi. Tajriba guruhidagi o'quvchilar musiqiy ifodaning ohang va

ritmik xususiyatlarini chuqurroq idrok eta boshlashdi, bu esa ularning hissiy-estetik sezgirligini oshirdi. Milliy tadqiqotlarda (To'xtasinov, Yo'ldoshev, Ashurova va boshqalar) musiqa ta'limining estetik tarbiyadagi o'rni alohida ta'kidlangan bo'lsa-da, ularning asarlarida metodik innovatsiyalarning amaliy samaradorligi keng ko'lamda tajribadan o'tkazilmagan. Bizning tajribamiz esa milliy musiqa merosi bilan innovatsion yondashuvlarni uyg'unlashtirish imkoniyatlarini amaliy jihatdan ko'rsatib berdi. Shu bilan birga, tadqiqotning ayrim cheklovlari mavjud. Masalan, tajriba faqatgina umumta'lim maktablarining o'rta sinf o'quvchilari bilan cheklangan bo'lib, yuqori sinflar yoki oliy ta'lim tizimidagi natijalar to'liq o'rganilmadi. Shuningdek, metodik innovatsiyalarni tatbiq etishda o'qituvchilarning tayyorgarlik darajasi ham muhim omil bo'lib qolmoqda. Umuman olganda, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, musiqa ta'limida metodik innovatsiyalarni qo'llash nafaqat o'quvchilarning estetik tarbiyasini chuqurlashtiradi, balki ularni ijodiy fikrlashga, milliy va jahon musiqiy merosini qadrlashga ham undaydi. Bu esa ta'lim tizimida yangi yondashuvlar zarurligini yana bir bor tasdiqlaydi.

Xulosa. O'tkazilgan tadqiqot natijalaridan kelib chiqib aytish mumkinki, musiqa darslarida estetik tarbiya jarayonini takomillashtirishda metodik innovatsiyalar muhim o'rin tutadi. Tajriba jarayoni ko'rsatdiki, interaktiv usullar, multimedia vositalari va zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish o'quvchilarning musiqiy didini rivojlantirish, estetik sezgirligini oshirish va ijodiy faolligini kuchaytirishda samarali natija berdi. Natijalar shuni tasdiqladiki, metodik innovatsiyalar asosida tashkil etilgan darslar an'anaviy yondashuvlarga qaraganda ko'proq ijobiy ta'sir ko'rsatadi. O'quvchilarning milliy va jahon musiqiy merosiga qiziqishi ortadi, musiqiy asarlarni tahlil qilish ko'nikmalari rivojlanadi, ularning shaxsiy estetik qarashlari mustahkamlanadi. Shu bois musiqa ta'limi jarayonida estetik tarbiyani chuqurlashtirish va zamonaviy metodik yondashuvlarni qo'llash pedagogik tizimda ustuvor yo'nalishlardan biri bo'lib qolishi zarur.

References:

1. Abdurahmonov, A. (2021). Musiqa ta'limida estetik tarbiya nazariyalari. Toshkent: Fan va ta'lim nashriyoti.
2. Karimova, N. (2020). Innovatsion pedagogika va musiqa metodikasi. Toshkent: O'zbekiston pedagogika universiteti nashriyoti.
3. Saidov, B. (2022). "Musiqa darslarida interfaol metodlardan foydalanishning samaradorligi." Pedagogika va innovatsiyalar jurnali, 3(4), 56–64.
4. UNESCO. (2019). Arts education policy review: Music education and cultural sustainability. Paris: UNESCO Publishing.
5. Elliott, D. J., & Silverman, M. (2015). Music matters: A philosophy of music education. New York: Oxford University Press.
6. Swanwick, K. (2016). Teaching music musically. London: Routledge.
7. Campbell, P. S. (2018). Music, education, and diversity: Bridging cultures and communities. New York: Teachers College Press.
8. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi (2020). Musiqa ta'limi davlat standarti. Toshkent.